

ONA TILI VA ADABIYOT FANINI O'QITISH AHAMIYATI VA METODIKASI

Mirzarahimova Hilola Raimovna

*O'zbekiston Respublikasi IIV 2-son Toshkent Akademik litseyi Ona tili va adabiyoti
o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ona tili va adabiyot fanini o'qitish metodikasi va ahamiyati haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar. *Ona tili, adabiyot, dars, metod, texnologiya, badiiy adabiyot, samara, o'qituvchi, malaka.*

Har bir inson qanday fikrlashi, qaysi sohani tanlashi yo til va adabiyotga qiziqishi boryo'qligidan qat'iy nazar, fikrlarni bayon etishni ona tili orqali, shaxsidagi ezgu ma'naviy sifatlarni adabiyot ta'sirida tarkib toptiradi. Shu sababli ham «...badiiy adabiyot vakillarining xalqimiz qalbini, uning oliy maqsadlari, bugungi hayoti, taqdiri va kelajagini yaqindan biladigan insonlar sifatida jamiyatimizdagi o'rni va ta'siri beqiyosdir», – degan fikr ayni haqiqatdir. Ana shu beqiyos ta'sirni yuzaga keltiradigan o'qituvchilar malakasini qay yo'sinda samaraliroq tarzda oshirish yuzasidan olimlar ko'plab izlanishlar olib borishgan.

Bugungi kunda ona tili va adabiyot ta'limi oldiga o'z fikrini og'zaki va vozma tarzda to'g'ri va ravon bayon qiladigan. kitobxonlik madaniyati shakllangan, mustaqil va ijodiy fikrlay oladigan. o'zgalar fikrini anglaydigan muloqot va nutq madaniyati rivojlangan shaxsni kamol toptirish maqsadi qo'yilgan. Mazkur maqsadni amalga o'shinish, o'quvchilarning nutqiy va lingvistik kompetensiyasini DTS darajasida shakllantirishda Til va adabiyot ta'limida integratsiya fanining alohida o'rni bor. " O'zbek tili va adabiyotini o'qitish metodikasi" fani talabalarga zamon talablariga mos ravishda o'qitishning eng qulav va zamonaviy metodlari to'g'risida bilim berish, bo'lg'usi fan o'qituvchisining kasbiy faoliyatiga doir dastlabki bilim. ko'nikma va malakalarni shakllantirish. ularga qo'yiladigan kasbiy talablar asosida mazkur fanni zamon talablari darajasida o'qitishning samarali metodlari. shakl va usullari haqidagi nazariy bilimlarni o'lashtirishini ta'minlash, xullas. respublika ta'lim sohasi uchun raqobatbardosh kadrlar tayyorlash masalalari dolzarb va ifalardan bo'lib qolmoqda. Ona tili va adabiyotni o'qitish metodikasi fani bo'yicha talabalarga ta'lim bosqichlarida olib boriladigan ilmiy-metodik hamda pedagogik ishlarning turlari, dars turlari. badiiy asarni tahlil qilishga oid metodik yondashuvlar, yetakchi tamoyillar. shuningdek, bo'lg'usi ona tili va adabiyot o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish. milliy adabiy ta'lim ti/imida amalga oshirilgan eng so'nggi yutuqlar samarasi o'laroq o'qitish ti/imining jahon ta'limi jarayonlari bilan haniqadam borayotganligini ko'rsatish, til va adabiyot o'qitishning turli zamonaviy metod va usullaridan foydalanish tizimi tavsiya etiladi.

Ma'lumki, har qanday pedagogik texnologiya "o'quv jarayoni - tarbiyachi" munosabatlarida tashkil etiladi, ya'ni o'qituvchi va stajyor bir xil ta'lim yo'nalishida ishlaydi. Mashg'ulot tinglovchining o'zini topishi, muammolarga echim topishi, guruhda do'stona muhit yaratishi, mantiqiy xulosalar chiqarishi, o'z fikrini halol va erkin ifoda etishi uchun

sharoit yaratadi. O'qituvchining o'zi o'qituvchi, menejer, yo'l boshchi, kuzatuvchi, rahbar, talabaning do'sti, sherigi va yordamchisi (o'quvchi yoki tinglovchi) sifatida ishlaydi. O'z mutaxassisligi bo'yicha ona tili va adabiyot o'qituvchilarini zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida tayyorlashni tashkil etish quyidagi maqsadlarni nazarda tutadi:

- * ona tili va adabiyoti ixtisosligiga ega bo'lgan maktab o'qituvchilarining kasbiy darajasining doimiy o'sishini hisobga olgan holda uni rivojlantirish va takomillashtirish;
- * pedagogik fikrlashni bosqichma-bosqich boyitish;
- * Ta'lim jarayonida foydalanish zarur bo'lgan zamonaviy va axborot texnologiyalarini, uslubiy bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish va joriy etish;
- * Xalqaro pedagogik tajribani joriy etish va ularni o'quv jarayoniga tatbiq etish;
- * tinglovchilarning ehtiyojlari va ehtiyojlarini tarbiyalash usullari, usullari va vositalarini to'g'ri tanlash;
- * o'quv jarayonini prognoz asosida tashkil etish, shuningdek texnologik xarita orqali interfaol darslarni tashkil etish.

Ona tili o'qitish metodikasi psixologiya va pedagogika ma'lum otlariga ham tayanadi. Metodikaning masalalarini hal etishda pedagogik iimlar ham yordam beradi. Shuning uchun ham psixologiya va pedagogika fanlari ham metodikaning metodologik asosi hisoblanadi.

Ona tili va adabiyot o'qituvchilari malakasini oshirish kurslarini ilg'or pedagogik texnologiyalar asosida maqsadli tashkil etish ushbu soha mutaxassislarining ehtiyojlariga mos bo'lib, unda quyidagi vazifalar belgilangan:

- * ona tili va adabiyot o'qituvchilarining malakasini oshirishni zamonaviy ta'lim talablari asosida tashkil etish;
- * Ona tili va adabiyoti mutaxassisligi bo'yicha maktab o'qituvchilarining malakasini oshirishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan samarali va o'rinli foydalanish;
- * ona tili va adabiyoti mutaxassisligi bo'yicha maktab o'qituvchilarining malakasini oshirishda masofaviy o'qitish usullaridan oqilona foydalanish;
- * O'z mutaxassisligi bo'yicha boshlang'ich maktab o'qituvchilarining malakasini oshirish uchun o'quv-uslubiy resurslardan foydalanish;
- * ona tili va adabiyoti bo'yicha o'z kasbiy mahoratini oshirish, ilg'or tajribalarni ommaviy axborot vositalarida e'lon qilish bo'yicha o'qitilgan maktab direktorlari bilan tajriba almashish.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida ona tili ta'limining asosiy maqsadi o'quvchilarning kommunikativ savodxonligini oshirish, ularni mustaqil va ijodiy fikrlashga yo'naltirishdir. Fikrlarni to'g'ri, ravon, oqilona ifoda etish g'oyasini o'rgatish. Uni amalga oshirishning eng kuchli omillaridan biri bu samarali matn yaratish texnologiyasini ishlab chiqish, o'quv amaliyotini izchil amalga oshirish, talabalarni muammoli o'qitish vazifalari orqali tadqiqot va kashfiyotlarga yo'naltirish ,so'z boyligini kengaytirishda nutq qobiliyatini shakllantirish (so'zning lingvistik ma'nolarini talqin qilish) nutq va matn yaratish), bu so'zni "bilish" va tanlab ishlatish, mahorat va mahorat lug'atini shakllantirish uchun mo'ljallangan. Lekin talabalar ko'nikmalarini universal texnologiya shakllantirish uchun matn-intensiv yaratish, ular bir xil maqsadga xizmat, maxsus joy matn bosqichli tizimi ishlab chiqish va amalga

oshirish yaratish. Axborot savodxonligini ta'minlash va qo'llab-quvvatlashning asosiy omili nutqiy vaziyatlarning talabiga binoan izchil, aniq, ravon ifoda etish, tezkor yozish ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Umuman olganda, DTSni to'liq amalga oshirish o'quvchilarning kommunikativ savodxonligini rivojlantirishni, ona tili ta'limida mustaqil yozish ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasini ishlab chiqishni va tizimli takomillashtirishni talab qiladi. Qasddan qo'llash mustaqil matnni yaratish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va mahorat ko'nikmalari ona tili darslarida o'rganiladigan har bir mavzuning asosiy maqsadiga aylanishi kerak. Matn yozishning mantiqiy davomi matn tilini, matnni o'rganish va tahrirlashning mantiqiy va uslubiy darajasini o'rganishdir.

Ona tili darslarida ham yuqorida sanab o'tilgan interfaol metodlardan tashqari «Ha... yo'q», «Ta'rif egasini top», «Men kimman?», «Domino», «Beshinchisi (oltinchisi, yettinchisi ...) ortiqcha», «Sirli sandiqcha metodi», «Harfni his qilish» metodlari kabi didaktik o'yinlardan foydalanish mumkin. O'yin vaqtida o'quvchilar o'zini erkin tutadi, bilimni namoyon etgisi keladi. Natijada o'quvchida ishonch, qat'iyat paydo bo'ladi. Munozaraga kirishishni o'rganadi. Fikrini asoslashga odatlanadi. Bunda o'quvchilarning yoshi, bilim darajasi inobatga olinishi lozim. O'quvchilarga har darsda bir xil dars o'tish ularning zerikishiga olib keladi va mavzuga bo'lgan e'tiborini pasaytiradi. Bunday holatlarning oldini olish uchun dars mashg'ulotlari jarayonida turli xil qiziqarli metodlardan foydalanish maqsadga muvofiq bo'ladi. Turli xil qiziqarli metodlardan foydalanish o'quvchilarning diqqatini oshiradi. Masalan o'quvchilarga «Bo'g'in» mavzusini o'tayotgan o'qituvchi «Bo'g'inlar zanjiri» metodidan foydalanishi mumkin. Bunda birinchi aytilgan so'zning oxirgi bo'g'inini keying so'zning birinchi bo'g'iniga to'g'ri kelishi kerak bo'ladi. Namuna: maktab – tabrik; rassom – somsa va shu kabi zayilda davom etadi. Bu metoddan o'quvchilarda o'tilayotgan yangi mavzuni mustahkamlash bilan birga ularning tezkor fikrlashlari, so'z boyligini aniqlash maqsadida ham foydalansa bo'ladi.

Ona tilining asosiy mazmuni o'quvchilarni quyidagi ko'nikma va malakalarda matn yozish ustida ishlashga undashdir: adabiy asar yozish - matnli g'oya: rasm, hikoya, manzara, odam, hayvon, narsa, voqea va boshqalar. Mavzuni o'qitish metodikasi talabalarga qanday yondashishni, badiiy adabiyotlar bilan tanishishni va ularni tahlil qilishni o'rgatadigan shaxsning ismi bilan bir xil. Aynan shu fan adabiyot darslarini tashkil etishning interaktiv yo'llari, usullari va mashqlarini tanishtiradi, o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini shakllantiradi, idroklarini kengaytiradi va his-tuyg'ularini tarbiyalaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bobomurodova A. Ona tili ta'limi jarayonida o'yin-topishmoqlardan foydalanish. T. : Musiqa. 2009.
2. A. G'ulomov. Ona tili o'qitish prinsiplari va metodlari. - T.: „O'qituvchi“, 1992.
3. A. Zunnunov va boshq. Adabiyot o'qitish metodikasi. — T.: „O'qituvchi“, 1992.
4. Rafiyev A. , G'ulomova N. Ona tili . T. , “Sharq”, 2013.
5. Golish L. V. , Fayzullayeva D. M. Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. T. , “Iqtisodiyot”, 2012.